

Aikuiskasvatustieteen perusasioita

Kirsi Saurén

1

Mitä?

- Aikuiskasvatustiede on kiinnostunut pääasiassa nuoruuden jälkeen tapahtuvasta kasvatuksesta, koulutuksesta, oppimisesta ja kehityksestä.
- Käytännön toimintana aikuiskasvatus(tiede) on nykyisin osa aikuisten arkipäivää.
- Vuosittain suuri määrä aikuisia osallistuu vapaan sivistystyön kursseille, henkilöstökoulutuksiin tai tutkintotavoitteiseen koulutukseen.
- Aikuiskasvatus on käytännön koulutus- ja opetustoiminnan lisäksi tutkimusta, jonka tavoitteena on kehittää aikuiskasvatuksen käytäntöä ja teoriaa.

2

Aikuiskasvatustieteen opiskelu

- Opinnoissa tarkastellaan aikuisuutta ja aikuista oppijaa yhteiskunnan ja työelämän vaatimusten keskellä.
- Aikuiskasvatustieteen opinnoissa perehdytään siihen
  - millainen aikuinen on oppijana ja ajattelijana
  - millaista on aikuisen elämänkestävä kehittyminen ja oppiminen
  - miten aikuiskasvatustieteen ilmiöitä voidaan lähestyä tutkimuksen keinoin
  - miten aikuisten oppimista voidaan ohjata
  - mitä ammatillisella toimijuudella sekä identiteetillä ja kasvulla tarkoitetaan sekä miten sitä voidaan tukea
  - mitä on työssä oppiminen ja miten sitä voidaan ohjata?

3

Aikuiskasvatustieteen perusopinnot peilaan käytäntöön

- Aikuiskasvatustieteen perusopintojen opintosisältöjä voi opintojen aikana tarkastella suhteessa työhön, opiskeluun ja elämään.
- Halutessasi pääset myös kehittämään työtäsi tai organisaatiotasi, perusopinnoissa esimerkiksi projektitehtävän muodossa.
- Toteutus perustuu ajatukseen, että opiskelumuotojen tulisi olla samansuuntaisia kuin niiden toimintatapojen, joita työelämässä vaaditaan.
- Näin opinnot kehittävät sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, suullisia ja kirjallisia esitystaitoja, oman mielipiteen ilmaisutaitoja sekä neuvottelu- ja kommunikointitaitoja.
- Yliopistokoulutuksessa pyritään aina myös rakentamaan argumentointitaitoja, jotka merkitsevät kykyä rationaalisti perustella ja puolustaa omaa näkemystä.

4

Aikuisuutta voidaan tarkastella elämäntaakkaan kehityksellisesti nivoutuvana ilmiönä sekä aikuisuuden toimijuuden ja elämäntaakenttien osalta.

Aikuisuuden elämäntaakentät sitovat aikuisuuden hyvin vahvasti niihin yhteiskunnallisiin muutoksiin, joita näillä kentillä tapahtuu.

Julkisessa keskustelussa aikuiskasvatustiede on noussut esille aikuisten oppimista koskevana puheena, mikä kertoo aikuiskasvatuksen ajankohtaisesta tarpeesta.

Enää ei riitä, että aktiivista oppimista ja opiskelua harjoitetaan lapsuudessa ja nuoruudessa. Kansalaisilta edellytetään koko aikuisiän jatkuvaa kattavaa oppimista ja opiskelua.

Oppiminen ei rajoitu muodolliseen koulutukseen tai työssä oppimiseen, vaan oppimista tapahtuu kaikissa niissä ympäristöissä, joissa eletään. Aikuiskasvatuksessa käytetään ilmaisua elämäntaakajuinen oppiminen.

5

Aikuiskasvatus ja yhteiskunnan eri intressitahojen ristiriitaiset odotukset

Aikuiskasvatukselta odotetaan, että sen avulla voitaisiin vastata yhtä hyvin kansainvälistymisen ja globaalin markkinatalouden haasteisiin kuin ehkäistä syrjäytymistä ja sosiaalista pahoinvointia.

Aikuiskasvatus ja sitä kautta myös aikuiskasvatustiede ovat jännittävässä roolissa: Odotuksena yhtäältä on yhteiskunnallisten muutosten tukeminen ja edistäminen. Toisaalta odotetaan lääkkeitä muutoksista aiheutuvien ongelmien hoitamiseen.

6

Aikuiskasvatus ja yhteiskunnan eri intressitahojen ristiriitaiset odotukset

Aikuiskoulutuksen avulla odotetaan ratkaistavan työelämän jatkuvasta muutoksesta ja epävakaisuudesta johtuvia ongelmia.

Työelämän kasvavat osaamisvaatimukset ja jatkuvan oppimisen haasteet liittyvät toimijuuden ilmiöön: koulutukseen, työelämään, vanhemmuuteen, sekä näiden kautta kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitoon.

Aikuiskasvatuksessa pohditaan myös tasa-arvon ja yhteiskunnallisen eheyden vahvistamisen, aktiivisen kansalaisuuden, väestön ikääntymisen ja hyvän yleissivistyksen edistämisen haasteita.

7

Aikuiskasvatuksen toimintakentät ja jatkuva oppiminen

Vapaa sivistystyö

Sivistysjärjestöt
Kansanopistot

Ammatillinen aikuiskoulutus

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus
Omaehtoinen ammatillinen aikuiskoulutus
Henkilöstökoulutus

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

8

- Aikuiskasvatustieteen opiskelussa, kuten missä hyvänsä opiskelussa, on ihanteellista, jos opiskelija voi lähteä liikkeelle omakohtaisesti heränneistä ja askarruttavista kysymyksistä.
- Aikuiskasvatuksessa on kautta sen historian ollut keskeistä aktiivisen kansalaisuuden ja hyvän yleissivistyksen rakentaminen.
- Parhaimmillaan aikuiskasvatuksen opiskelu tukee toimijuutta, aktiivista kansalaisuutta sekä oman identiteetin ja itseyden rakentamista.
- Aikuiskasvatustieteen opiskelun tarjoaa valmiuksia toimia työelämässä aikuisten koulutuksen ja kasvatuksen sekä erilaisten aikuisuutta ylläpitävien tukitoimien piirissä.

9

Aikuiskasvatus(tiede) Suomessa

Kirsi Saurén

10

Aikuiskasvatuksen historia tiiviisti

- 1850-1940 kansanvalistuksen kausi
- 1940-1960 vapaan sivistystyön kausi
- 1960-luku UNESCO ja elinikäinen kasvatus
- 1960-1980 aikuiskoulutuspolitiikan kausi
- 1980-luvulla alkoi markkinavetoinen aikuiskoulutus
  - Työssä oppiminen ja elinikäinen oppiminen
- 2010 lähtien yksilön kehityksestä ja ammatillisesta toimijuudesta nouseva oppimisen tavoite
- 2020 jatkuvan oppimisen poliittinen vaatimus

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

11

Kansanvalistus Suomessa

- Kansallisuusaate kansanvalistuksen taustalla (J. W. Snellman 1806-1881)
- Sivistys ongelmanratkaisuvälineenä
  - Kansan sivistystason kohottaminen
  - Ideologian ja aatemaailman vahvistaminen
  - Kansankulttuurin vahvistaminen

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

12

Aikuiskasvatuksen instituutiot

Yleissivistävä aikuiskasvatus

Aikuislukiot, avoin yliopisto, kesäyliopisto

Vapaa sivistystyö

Kansalais- ja työväenopistot
Kansanopistot
Sivistysjärjestöjen opintokeskukset
Aatteelliset kansalaisjärjestöt

Ammatillinen aikuiskoulutus

Omaehtoinen ammatillinen aikuiskoulutus
Työvoimapolitiittinen koulutus: perus-, jatko- ja uudelleen koulutus
Henkilöstökoulutus
oppisopimuskoulutus

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

13

Aikuiskasvatus käytännössä - vapaa sivistystyö

Sivistysjärjestöt

1874
Kansanvalistusseura
1919 Työväen sivistysliitto

Kansanopistot (maaseutu)

Järjestöt ja kansalaisliikkeet taustalla
Yleissivistävää toimintaa vuodesta 1889

Työväenopistot (kaupungit)

Yleissivistävää ja yhteiskunnallista opetusta vuodesta 1880

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

14

Aikuiskasvatus(tieteen) maamerkkejä

- Kansanvalistusseura (KVS v. 1874)
- Professori 1922 Nottinghamin yliopistoon
- Aikuiskasvatuksen tutkimusseura (v. 1940)
- 1980 professori Helsingin yliopistoon
- Aikuiskasvatustieteellinen aikakauslehti (1981)

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

15

Aikuiskasvatustiede suomalaisessa korkeakoulussa

- 1925 Kansalaiskorkeakoulu
  - Kansansivistystyön parissa toimiville
  - 1930 kansansivistystutkinto ja YTK tutkinnossa kansansivistysoppi
  - Myöhemmin Yhteiskunnallinen korkeakoulu
  - Myöhemmin Tampereen yliopisto (ja TUNI)
- 1946 kansansivistysopin professori yhteiskunnalliseen korkeakouluun
  - Urpo Harva (1910-1994)
- 1966 Aikuiskasvatus
- 1980 professori Helsingin yliopistoon
- 1990 laajentumisen vuosikymmen
- 2010-luvulla – jatkuva oppiminen poliittisena terminä
- 2020-luvulla uusi aika?

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

16

Aikuiskasvatustieteellinen tutkimus

Kirsi Saurén

17

Aikuiskasvatuksen tutkimusotsikot käytännössä

Työelämän ja työmarkkinoiden muutos

Työvoimapolitiittinen
koulutus,
työttömyys, työssä
oppiminen,
koulutuksen ja
työelämän
vuorovaikutus

Organisaatioiden kehittäminen

Oppiva organisaatio,
kehittämisen
välineet ja mallit

Aikuisten opettaminen ja opiskelu

Akateeminen opetus
ja opiskelu,
monimuoto-opetus

Aikuinen oppijana

Oppiminen ja
opiskelu elämän
kulussa sekä
aikuisoppijuuden
sosiaaliset ja
yhteiskunnalliset
merkitykset

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

18

Suomalaisen aikuiskasvatustieteen vahvuudet

- Monitieteellisyys
- Vahva perinne
- Yhteiskunnallinen orientaatio
- Laaja inhimillinen ja sosiaalinen ymmärrys
- Teorian ja käytännön vuoropuhelu
- Monipuolisuus ja vireys
- Kansainvälisyys – korkeatasoisuus – yhteys eurooppalaiseen tutkimukseen

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

19

Aikuiskasvatustieteen tutkimussuuntaukset ja tavoitteet

- Yhteiskunnallinen muutos ja merkitys
- Ikääntyvä väestö
- Työn käsite
- Kasvatussosiologinen
- Koulutuspoliittinen
- Aikuisten kasvu, osallisuus ja identiteetti
- Kriittinen tutkimus

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

20

Aikuiskasvatustiede – tieteellinen merkitys

- Osa kasvatustieteitä
- ”Ongelmana” identiteetti suhteessa lähitieteisiin
- Tieteenalojen väliset rajat välttämättömiä?
  - Aikuiskasvatustieteellistä tutkimusta tehdään myös muilla tieteenaloilla
- Tausta: filosofia, psykologia ja sosiologia
- Käytännönläheisyys

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

21

Aikuiskasvatustiede tutkii

- Millaista on elämänkestävä kehittyminen ja oppiminen?
- Mitä ammatillisella kasvulla tarkoitetaan ja miten sitä voidaan tukea?
- Mitä on työssä oppiminen?
- Miten työssä oppimista voidaan ohjata?
- Miten aikuisen oppimista voidaan ohjata?
- Millainen aikuinen on oppijana?

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

22

Elinikäisen oppimisen määrittelyä

- Elinikäinen oppiminen on aikamme vaatimus
  - perusteet on muotoiltu Britanniassa jo 1919 asiakirjassa (Adult Education Committee of the Ministry of Reconstruction)
- Yksilön omilla ehdoilla ja vastuulla tapahtuvaa jatkuvaa inhimillisten voimavarojen kehittämistä.
- Elinikäisessä oppimisessa korostuu opiskelijakeskeisyys ja yksilöllisyys - oppiminen on kokemuksellinen tapahtuma.
- Laajan määritelmän mukaan elinikäinen oppiminen käsittää yksilön koko elämänkaaren kaiken oppimisen esikoulusta ikääntyneiden yliopistoihin.

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

23

Elinikäisen oppimisen määrittelyä

- Elinikäisellä oppimisella tarkoitetaan sellaista yksilön oppimista ja kehittymistä joka jatkuu läpi elämän.
- Elinikäisen oppimisen muodot voidaan jakaa formaaliin, ei-formaaliin ja informaaliin sekä näiden lisäksi voida puhua satunnaisoppimisesta, joka ei ole varsinaisen kasvatussuunnittelun piirissä.
- Merkittävät oppimiskokemukset ovat osa elinikäistä oppimista.
- Elämänlaajuista ja kytkeytyy toimijuuteen.
- Jatkuva oppiminen koulutuspoliittisena tavoitteena

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

24

Elinikäisen oppimisen tasoja

MAAILMA,
TALOUSALUE,
MAANOSA

YHTEISKUNTA

ALUE

PAIKKAKUNTA

RYHMÄ JA
ORGANISAATIO

YKSIÖ

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

25

Aikuiskasvatus(tiede) ajassamme

Kirsi Saurén

26

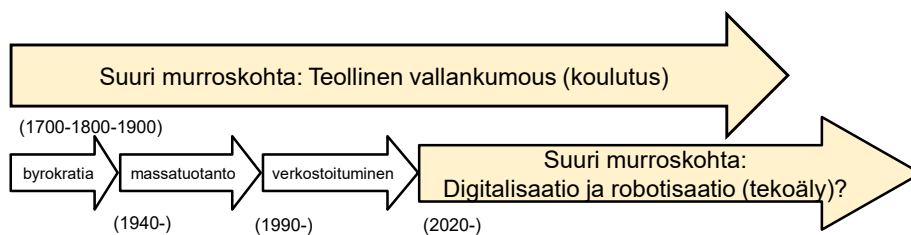
Ammatteja katoamassa?

- Koneet toimivat nopeammin ja turvallisemmin
- Maailman työtehtävistä ja työpaikoista puolet on automatisoitavissa nykYTEKNOLOGIALLA ja katoamassa 10-20 vuodessa
- Palveluammattien 1940-1950-luvuilla alkanut voittokulku hiipuu
- Noin 5% ammateista voidaan korvata kokonaan
- Vanhat arvoammatit eivät turvassa
- Elämänvalmentajat tulevaisuuden ammattina (digivalmentajia)

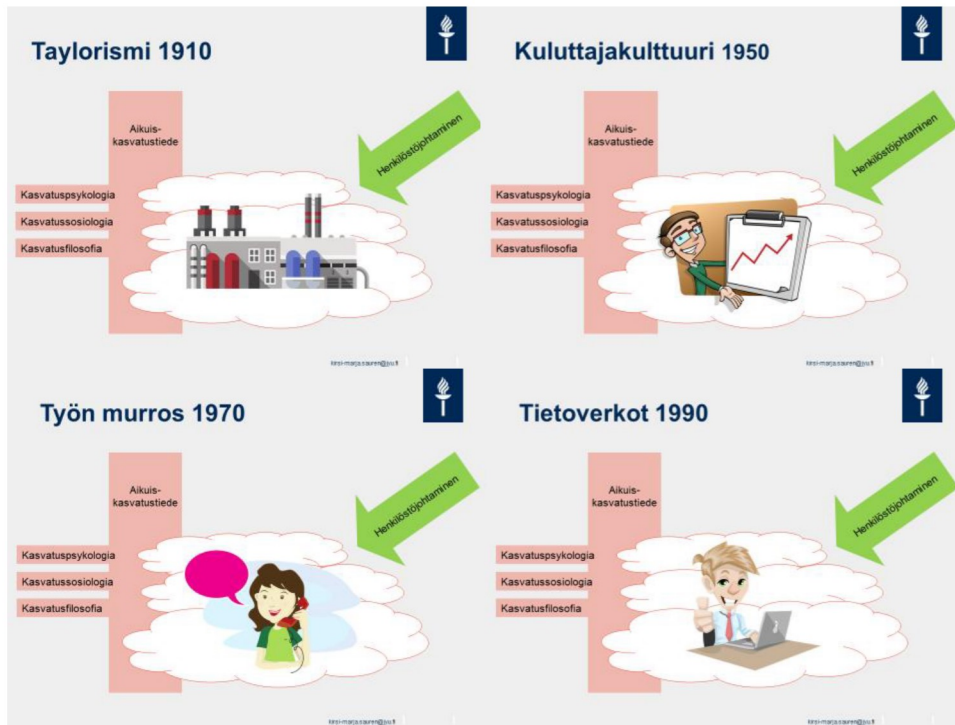
27

Työelämän muutos

- Muutosta tapahtuu koko ajan, vähitellen, nopein harppauksin, monisuuntaisesti
- Teollistuminen ja kaupungistuminen synnytti työsuhteen: työnantajan ja työntekijän, työajan ja vapaa-ajan, harrastukset, jatkuvan kasvun ajatuksen, esimies-alainen asetelman

28

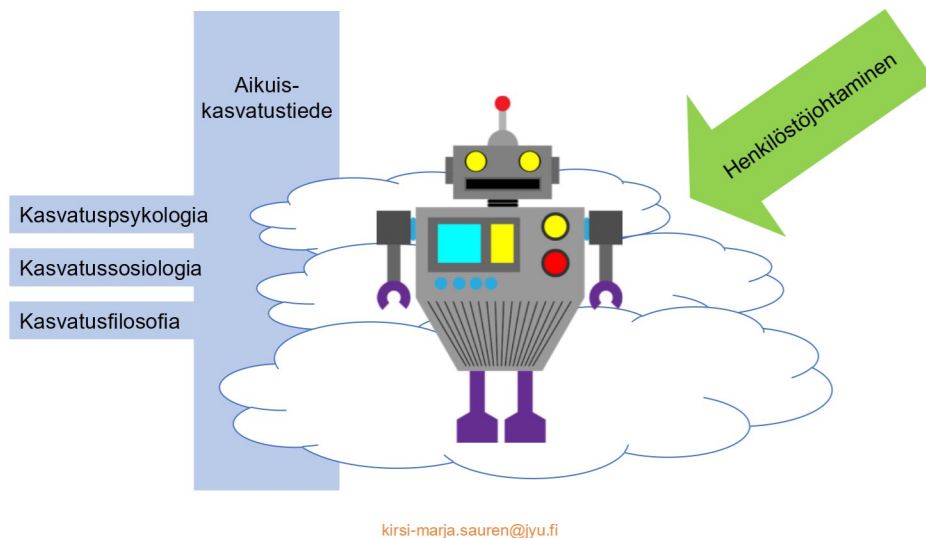
29

Aikuisen oppiminen

30

Tekoäly

31

Työ muuttuu ”näkymättömäksi”

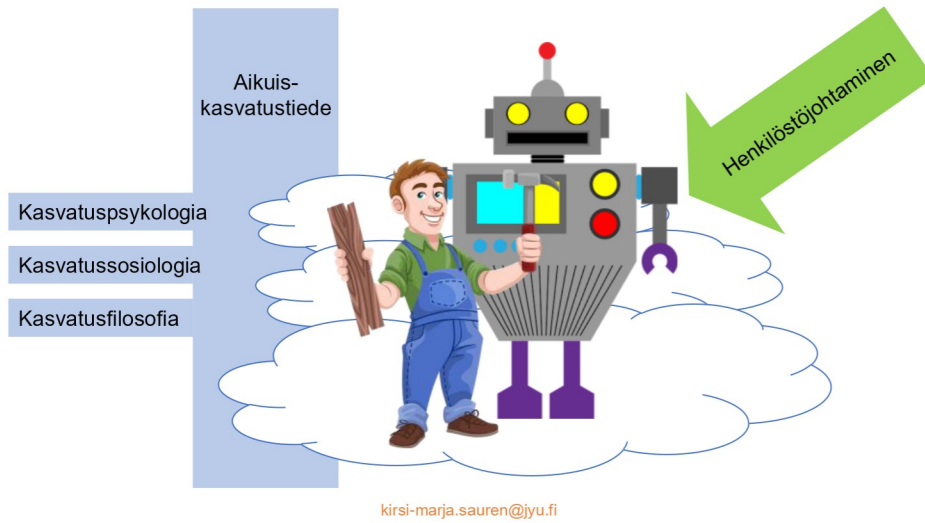
- Applikaatiomaailma:
  - Kuluttaja osallistuu suunniteluun ja tekee itse – itsepalvelu
  - Harrastaja tekee ja talkoot
- Työnantaja ja työntekijä:
  - Työajan jousto (mobiiliteknologia ja asennemuutos)
  - Perinteisen palkkatyön kehysten ja asetelman murtuminen
- Ammatti-identiteetin uusi rooli:
  - / Aiemmin ammatti ja työ on määrittänyt ihmistä. Työ on muuttunut haavoittuvaksi vyöhykkeeksi, jossa jokaisen työtä arvioidaan jatkuvasti.

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

32

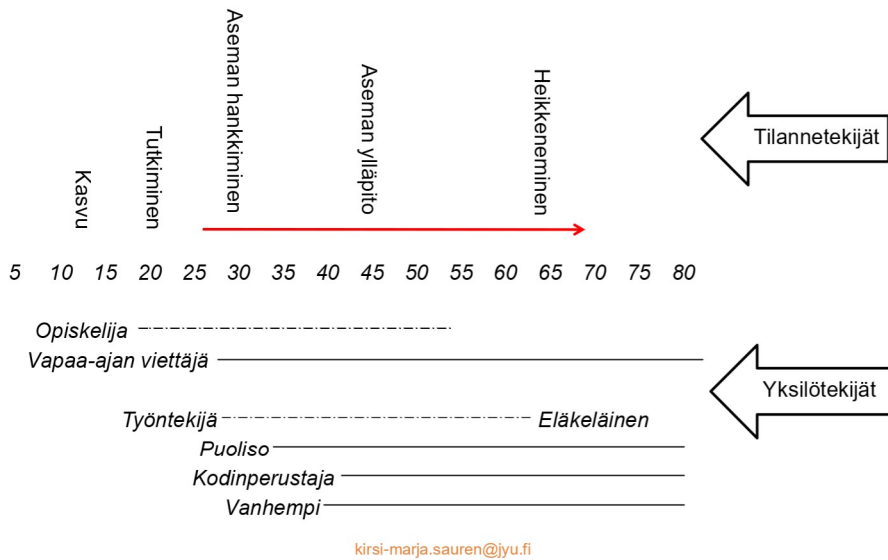

Työn radikaali muutos – identiteettikriisi ihmiskunnalle?

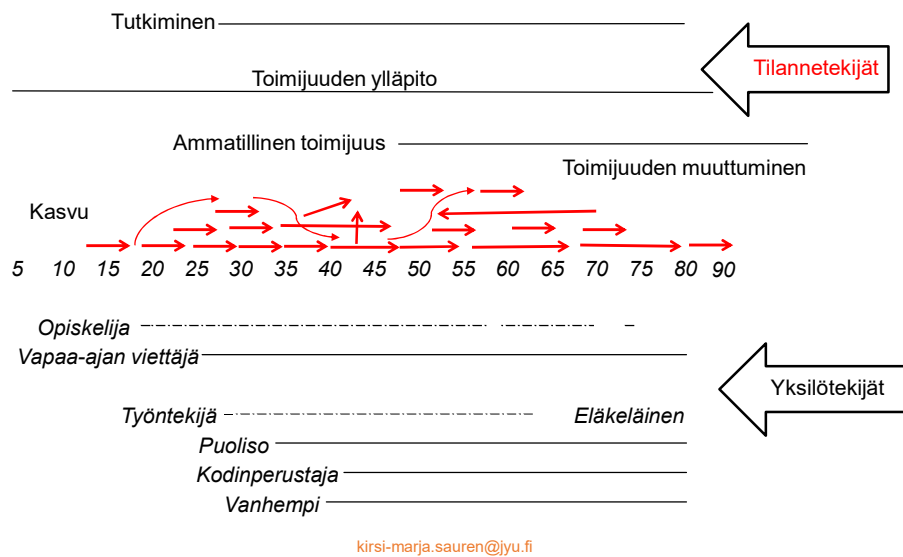
33

Vanha uramalli

34

Uusi uramalli

35

Jatkossa tärkeää

- Ylläpitää omaa ammatillista toimijuutta
- Tiedostaa vahvasti oma identiteetti
- Progressiivinen ongelmanratkaisukyky
  - osaamistason ylittämisen tavoittelu
- Kehittää tietoa ja ongelmanratkaisukykyä, kuten
  - Kokeneilta asiantuntijoilta omaksuttua kulttuuritietoa
  - Jatkuvaa reflektointia ja oppimista eri tilanteissa
  - Epämuodollista, hiljaista tietoa sekä terveen järjen käyttöä
  - Tunnetietoa ja sosiaalista taitoa
  - Vuorovaikutusta sekä tiedon jakamista

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

36

Työssä oppiminen

TUTKIMUKSEN ALKU
1990-LUVUN ALUSSA

YHTEYS ELINIKÄISEEN JA
ELÄMÄNLAAJUUSEEN
OPPIMISEEN
(JA JATKUVAAN
OPPIMISEEN)

TIETO- JA
OPPIMISYHTEISKUNTA

UUSI AIKA JA
YKSILÖLÄHTÖINEN
OPPIMINEN

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

37

Työssä opitaan

Informaalisti
– tekemisen
kautta

Aiempaa
ammattillista
osaamista
hyödyntäen

Sosiaalisesti
jakaen

Kontekstiin
sidottuna

kirsi-marja.sauren@jyu.fi

38

TERMIT HUOM!

Työssä oppiminen

- Osana toimijuutta ja asiantuntijuuteen kasvua

Työssäoppiminen

- Osana tutkintoa

kirsi-marja.sauren@jyu.fi